

Socially responsible gymnasium education system in Slovenia

Nomi Hrast, Student

Ekonomsko-poslovna fakulteta, Univerza v Mariboru
nomi.hrast@gmail.com

Kaja Bračič, Student

Fakulteta za kemijo in kemijsko tehnologijo, Univerza v Ljubljani
bracic.kaja@gmail.com

Abstract

In Slovenia, more than a third of students attend secondary school gymnasiums. At the time of their education young people acquire a lot of theoretical knowledge and less practical knowledge. In practice and in the labor market there is a lack of their competence therefore. Young people do not know themselves well enough, as the existing educational programs do not allow them to recognize themselves better. We made a desktop survey, and later two different surveys among young people and professional staff to gain relevant data. With these data we created a proposal for new, socially responsible gymnasium system. The proposal for this new system consists of three foundation subjects, the quantity of which varies over the years. The system enables to youngsters a creative and cultural education and integration to the local environment, as this can enable young people to develop their competencies for the development of innovative ideas and solutions. We as youth understand education as connection and balance between theoretical and practical knowledge, abilities and constant innovation.

Key words: education, gymnasium, curriculum, education in Slovenia

Družbeno-odgovorni gimnazijski sistem v Sloveniji

Povzetek

V Sloveniji več kot tretjina dijakov obiskuje gimnazijski program srednjega šolanja. V času šolanja mladi pridobijo veliko teoretičnega znanja, praktičnega pa ne, zato so v praksi ter na trgu dela premalo kompetentni. Mladi same sebe ne poznajo dovolj dobro, saj trenutni izobraževalni programi takšnih spoznanj v večini ne omogočajo. Opravili sva namizno raziskavo, kasneje pa tudi dve različni anketi med mladimi ter strokovnimi delavci in s temi podatki oblikovali predlog za nov, družbeno-odgovoren gimnazijski sistem. Sistem je sestavljen iz treh temeljnih predmetov, katerih količina se v letnikih spreminja. Sistem omogoča mladim kreativno in kulturno izobraževanje ter povezovanje z lokalnim okoljem, saj lahko s tem mladi razvijejo kompetence za razvoj inovativnih idej in rešitev. Mladi izobraževanje razumemo kot povezavo in ravnotežje med teoretičnim in praktičnim znanjem, sposobnostmi ter nenehnim inoviranjem.

Ključne besede: izobraževanje, gimnazije, kurikulum, izobraževanje v Sloveniji

Uvod

Gimnazijski program v Sloveniji je množično obiskan, a je kljub hitrim spremembam v gospodarstvu, na trgu dela ter na področju izobraževanja že več kot 100 let ostal brez večjih sprememb. Dijaki so sami pričeli opazovati in izražati pomanjkljivosti, ki jih vidijo v gimnazijskem programu.

Eno izmed glavnih vprašanj, ki sva si ga zastavljali avtorici tega prispevka, je bilo, kako lahko izobraževanje zagotovi, da mladi iz sebe naredijo kar največ in kar najbolje izkoristijo dane priložnosti ter se spoprimejo z negotovostmi, s katerimi se srečujejo v današnji družbi.

Medtem, ko delodajalci iščejo visoko izobražene mlade, hkrati želijo od njih čim več. Veliko podjetij dandanes plačuje za izobraževanja za svoje delavce, preko katerih želijo spodbuditi razvoj njihove kreativnosti in jih naučiti kompetenc, ki so danes ključne za uspeh na trgu dela. A žal takšnih izobraževanj naš formalni izobraževalni sistem ni zmožen zagotoviti tudi mladim. Cilj prispevka je predlagati oblikovanje holističnega pristopa izobraževalnega sistema do dijaka, ki se v tem sistemu izobražuje.

1. Gimnazijsko izobraževanje v Sloveniji

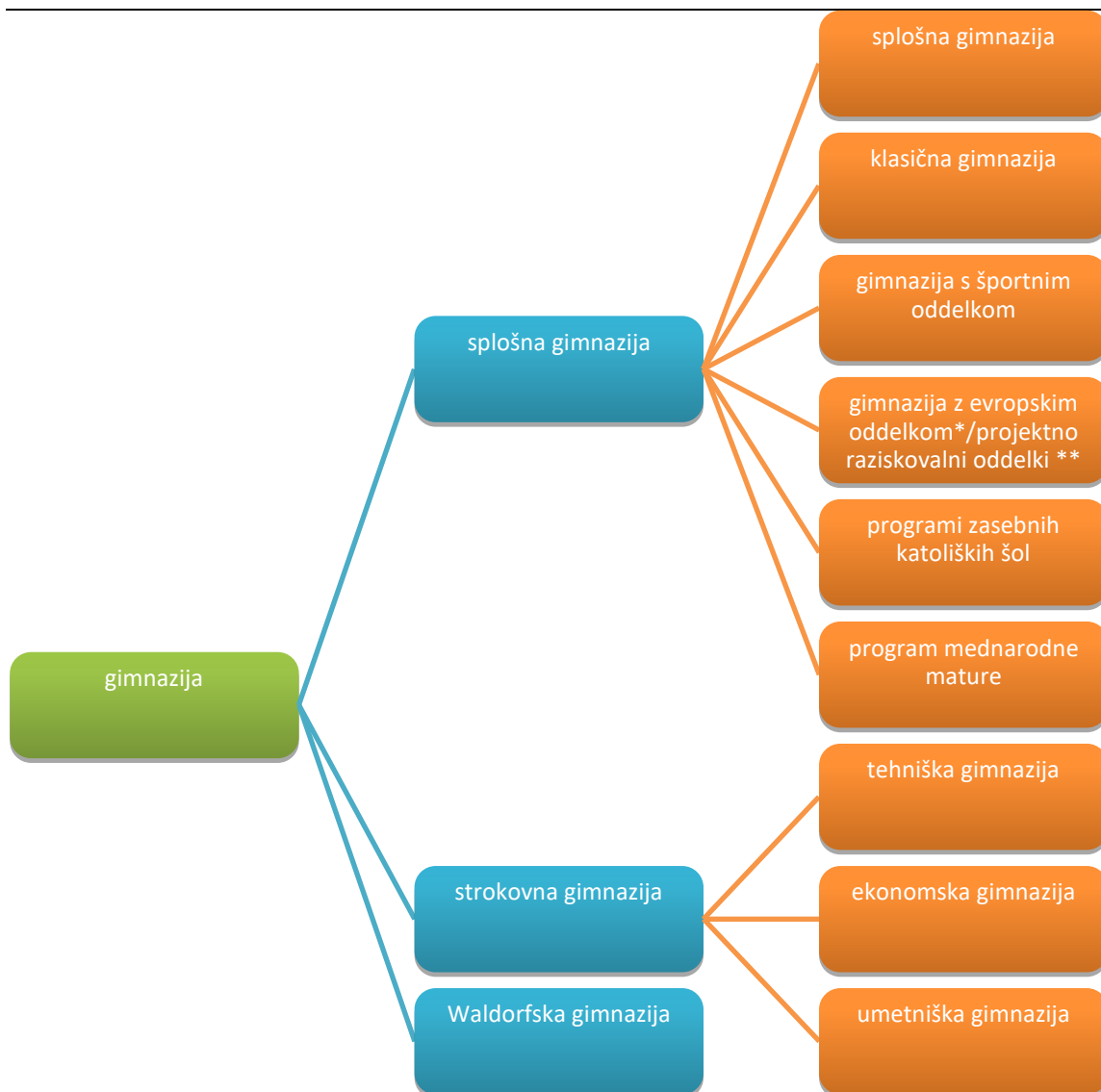
Klasični gimnazijski pouk se je v Sloveniji začel že davnega leta 1563, ko so protestanti v Ljubljani odprli prvo latinsko šolo. Kasneje so ustanovili različne jezuitske šole, državno terezijansko gimnazijo in državno osem-razredno gimnazijo, ki se je ohranila vse do leta 1958. Zato lahko rečemo, da imamo v Sloveniji program splošne gimnazije od druge polovice 19. stoletja naprej. Do danes je program doživel nekaj sprememb, vendar je njegov osnovni cilj ostal nespremenjen – pripraviti dijake na univerzitetni študij. Sredi devetdesetih let 20. stoletja, se je gimnazija ločila na splošno, strokovno in poklicno srednješolsko izobraževanje. Vpeljali smo splošno in klasično gimnazijo, kasneje so se razvili tudi drugi gimnazijski programi. V tem času se je gimnazija zaključila s t.i. internim izpitom, vpis na fakultete pa je bil pogojen s sprejemnimi izpiti. Matura je bila vpeljana leta 1995 in je nadomestila tudi večino sprejemnih izpitov za visokošolski študij (izjema so študiji, ki zahtevajo določene spretnosti ali posebna znanja). (Bela knjiga, 2011).

Splošna gimnazija se je z zadnjo reformo v devetdesetih letih prejšnjega stoletja diferencirala v različne podzvrsti, ki vse ohranjajo gimnazijski predmetnik. Tudi na področju strokovnih gimnazij ni velikih razlik v organizaciji in izvajanju kurikula. Waldorfska gimnazija pomeni novost v didaktičnih pristopih, vendar izvaja program javne šole (gimnazije). Trenutni sistem gimnazijskega izobraževanja je predstavljen na sliki 1.

V Beli knjigi o izobraževanju (2011) se poudarja, da je gimnazija prostor s tradicijo, kjer so vse spremembe izrazito problematično sprejete. Gimnazijski program je najsplošnejši srednješolski vzgojno-izobraževalni program, ki pripravlja dijake za nadaljnji študij. Predmetnik splošnega gimnazijskega programa je sestavljen iz treh temeljnih delov:

- **štiriletnih in obveznih predmetov**, kjer je določeno število, vsebina in obseg predmetov;
- **nerazporejenih ur**, kjer je določen obseg ur, ki jih mora dijak opraviti, in predstavlja 14 % celotnega programa; nerazporejene ure so namenjene poglobljanju znanja na področjih, ki so posameznim dijakom bližja, in pripravi na maturo;
- **obveznih izbirnih vsebin**, kjer je določen obseg in predstavlja 6,6 % celotnega programa.

Slika 1 - Shema gimnazijskega izobraževanja (MIZŠ, 2016).

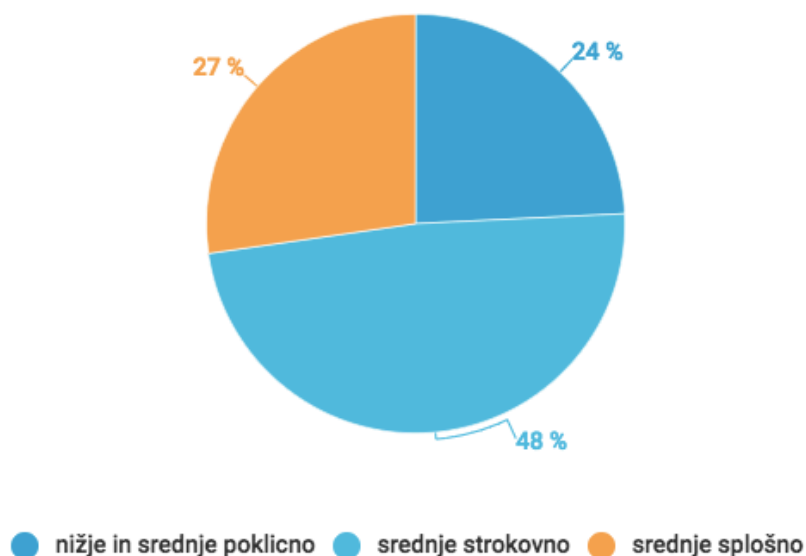
Za prve tri letnike traja vzgojno-izobraževalni program v šolskem letu 38 tednov, od tega je 35 tednov pouka. Tudi v četrtem letniku je pouk razporejen v 35 tednih. En teden je namenjen obveznim izbirnim vsebinam. Obvezni štiriletni predmeti so: slovenščina, matematika, prvi in drugi tuji jezik, zgodovina, športna vzgoja. Obvezni predmeti pa so: geografija, biologija, kemija, fizika, glasba, likovna umetnost, psihologija, sociologija in filozofija ter informatika.

Temeljni poudarek pri oblikovanju programa je dan splošnoizobraževalni orientaciji ter razvijanju tistih znanj, sposobnosti, spretnosti in navad, ki so potrebne za nadaljnji akademski študij.

Po podatkih SURS-a (2014) je bilo v šol. letu 2014/2015 v splošne gimnazije vpisanih 37 % dijakov, v tehniške gimnazije pa še 23 %.

Šolsko leto 2018/2019

Vir: SURS

Zgornja slika 2 prikazuje vpis v srednješolsko izobraževanje v letu 2018, kar nam prikazuje podatek za šolsko leto 2018/2019, ko je v srednje splošno izobraževanje (v gimnazijo) vključenih 27 % dijakov. Pri vpisu na gimnazije prevladuje število deklet, ki je skoraj 16.000, medtem ko je število fantov vpisanih v gimnazijski program nekaj več kot 10.000.

V gimnazijo se načeloma lahko vpiše vsak, kdor uspešno konča osnovno šolo. Realno temu ni tako, saj se pri vpisu upoštevajo dosežki (ocene) iz osnovne šole, pri vpisu v športne oddelke pa še kategorizacija športnika in pri vpisu v umetniške programe preizkus nadarjenosti.

Posledično se gimnazije lahko zelo razlikujejo med seboj glede na uspešnost vpisanih dijakov, merjeno po pridobljenih zaključenih ocenah v osnovni šoli in v mejnih primerih tudi glede na rezultate, pridobljene v nacionalnih preverjanjih znanja. Posledica je omejitev vpisa, ki je na nekaterih slovenskih gimnazijah stalnica in za druge stalen« boj« za dijake, da se zapolnijo predvidena vpisna mesta. Zato je vprašanje ali je enoten gimnazijski program, z vidika standardov znanja in hitrosti napredovanja dijakov res najbolj primeren način izvedbe gimnazijskega programa (v nadaljevanju GP), zelo smiselno. Gimnazije z omejitvijo vpisa imajo običajno tudi velik delež dijakov, ki so bili že v OŠ prepoznani kot nadarjeni (primer gimnazije Bežigrad – 91 % (v letu 2015) in II. gimnazije Maribor – 87 % (v letu 2015)¹. Za te dijake je zakonsko predvidena prilagoditev pouka (didaktično in vsebinsko). Ker pa so področja nadarjenosti zelo raznolika, v realnosti prilagoditev pri pouku praviloma ni; tudi standardi znanja so za nadarjene dijake in tiste z učnimi težavami ostajajo enaki. Za obojne je

¹ Podatki dostopni pri šol. svetovalnih službah.

predvideno, da bodo GP zaključili v štirih letih, z enako zahtevno matura.² Le pri izbirnih maturitetnih predmetih si je mogoče pridobiti dodatno znanje, ki je pomembno za nadaljevanje posameznega univerzitetnega študija. Kandidat si lahko izbere dva izbirna predmeta.³ Pri tem je potrebno omeniti še en paradoks. Znanje, ki se ocenjuje pri splošni maturi, ter oblike ocenjevanja so določene v predmetnih izpitnih katalogih. Učni načrti za posamezna predmetna področja ne zadoščajo. S tem je matura na nek način izvzeta iz celotnega sistema in tako učitelje kot dijake usmerja k »treningu« za dobre maturitetne rezultate, kar splošne cilje GP velikokrat postavi v ozadje.⁴

2. Razlogi za spremembe

2. 1. Neizkoriščen potencial in možnosti avtonomnosti gimnazij

Na tem mestu je potrebno omeniti najprej t. i. **»odprti kurikulum«**, ki je namenjen *»uresničevanju ciljev na regionalni in lokalni ravni. Šola, v sodelovanju s socialnimi partnerji, z letnim delovnim načrtom in v skladu z izobraževalnim programom, definira cilje in vsebino tega dela kurikula, v katerem dijaki lahko pridobijo dodatne nacionalne poklicne kvalifikacije, razvijajo praktične spretnosti in veščine, poglobljajo in širijo znanje in razvijajo ključne kompetence (MIZŠ, 2015).*

Problem tega zapisa je razumevanje ciljev na lokalni in regionalni ravni. O katerih ciljeh govorimo? Kdo so lahko socialni partnerji gimnazije preko katerih bi gimnaziji lahko pridobili dodatne »nacionalne« in »poklicne« kvalifikacije ter razvijali ključne kompetence? Verjetno so s tem mišljene institucije znanja (Univerza, raziskovalne inštitucije, gospodarstvo) ter lokalna skupnost. Kako v red GP umestiti to sodelovanje? Krožki, interesne dejavnosti, projektno delo, raziskovalno delo, humanitarne aktivnosti itd.? Kolikšna je tu enakopravnost možnosti, ki jih dijaki imajo v vzhodni in zahodni (ali osrednji) Sloveniji? Večina raziskovalnih inštitucij je koncentrirana v Ljubljani. Večina tekmovanj in priprav nanje poteka v Ljubljani.

Odprti kurikulum je možnost na papirju, vendar ne bistveno več kot to. Organizacija pouka (v poprečju 7 ur pouka dnevno) in sistem ocenjevanja zelo otežujeta možnosti povezovanja. Druga možnost večje avtonomije so t.i. **»Obvezne izbirne vsebine«** (OIV), ki so sestavni del predmetnikov programov splošnih in strokovnih gimnazij. Od predmetov se razlikujejo po načinu izvajanja. Šole izvajajo programe na podlagi *Kataloga obveznih izbirnih vsebin*, ki ga pripravi Zavod Republike Slovenije za šolstvo, bolj pogosta praksa pa je, da ga izdelajo same.

Izbirne vsebine naj bi dijakom dale možnost pridobivanja znanja in spretnosti po njihovih individualnih željah in v skladu z njihovimi vrednotami in življenjskimi cilji. Vendar se večji

² Trenutno je edini pogoj za dokončanje izobraževanja in pridobitev izobrazbe opravljena matura, ki v splošni gimnaziji zajema pet predmetov in med njimi tri obvezne (slovenščina, tuj jezik in matematika) in dva izbirna. Na območjih, kjer živi italijanska narodna skupnost, je v šolah z italijanskim učnim jezikom predmet skupnega dela splošne mature namesto slovenščine italijanščina, na območju, kjer živi madžarska narodna skupnost, pa lahko kandidat izbere slovenščino ali madžarščino. Izpit iz tujega jezika in matematike lahko kandidat opravlja na osnovni ali višji zahtevnostni ravni (opomba avtorice).

³ Lahko pa tudi tretjega (šesti predmet pri splošni maturi) (opomba avtorice).

⁴ V programih poklicnega, srednjega strokovnega ter poklicno-tehniškega izobraževanja je poklicna matura zastavljena drugače, saj je celoten predmetnik razdeljen na splošno-izobraževalne predmete, strokovne module praktično izobraževanje, interesne dejavnosti in kreditne točke, razen pri neprenovljenih programih (opomba avtorice).

del OIV praviloma izvajajo v strnjeni in skupinski obliki, zato je možnost individualizacije bistveno zmanjšana. Nadzor nad njihovim izvajanjem običajno prevzame koordinator za OIV ter razrednik. Kakovost izvedbe se preverja le na redkih gimnazijah (v okviru samoevalvacije). O učinkih OIV v zadnjih 20-tih letih v slovenskem prostoru ni bilo narejene resne raziskave. Beležimo le en primer Poskusa dviga kakovosti dela na tem področju in sicer v okviru ESS projekta – *Dvig kakovosti izvajanja OIV in obšolskih dejavnosti na gimnazijski ravni izobraževanja*⁵. Delež teh ur v gimnazijskem predmetniku, namenjen OIV je 6,6 %.

2. 2. Poslanstvo gimnazijskega programa

Nejasno je opredeljeno poslanstvo gimnazijskega programa. Program razpada v posamezne predmete, predmeti v posamezne vsebine, ki jih mora učitelj posredovati, učenec pa usvojiti. Program ne deluje kot celota, cilji niso jasno izraženi, zato vse, kar ni neposredno vezano na učni načrt ali katalog znanja, deluje kot privesek in ne integralni del programa (npr. dejavnosti, razvojno-raziskovalno delo učencev, obšolske dejavnosti).

2. 3. Organizacija kurikula

Organizacija kurikula temelji na togo predmetno-razredni organizaciji kurikula, kjer ima vsak od predmetov jasno postavljene okvire delovanja in kjer je status predmeta odvisen od tega, kako obsežen je, ali sodi v obvezni ali izbirni del ipd.. V okviru take organizacije pouka noben od predmetov ni spodbujen k vsakdanji refleksiji in osmišljanju dela, še posebej z vidika ciljev programa. Toga organizacija programa ter preveč podrobno opredeljeni nacionalni dokumenti ne dopuščajo fleksibilnosti tako pri organizaciji pouka kot tudi pri izvajanju posamičnega predmeta (zapisi standardov znanja). Organizacija učnega procesa je definirana s predmetnikom in drugimi predpisi na nacionalni ravni, ure po posameznih predmetih so razporejene po letnikih; organizacija temelji na klasični urniški organizaciji, ko dijaki vsako uro poslušajo drug predmet; določeno je število ocenjevalnih konferenc.

2. 4. Normativizem gimnazij

Za vse dijake je določen praktično enak predmetnik ob tem, da se je število vključenih dijakov v ta program v zadnjih 20. letih močno povečalo. Gimnazija je v zadnjih 20-tih letih dobila porast populacije za več kot 10 % in značilnost šole, ki je prvotno namenjena tistemu delu populacije, ki kaže izrazito nadarjenost za nadaljnji študij, se počasi izgublja. S povečanjem obsega populacije, ki je vključena v program, se povečujejo tudi razlike med učenci, ki jih je v okviru unificiranega predmetnika težko premostiti. Dodajmo k temu še dejstvo, da se je obstoječi predmetnik ("klasični" nabor predmetov) oblikoval konec 19. in v prvi polovici 20. Stoletja.

Pretiran normativizem se izraža tako na področju dela šole kot celote (natančni predpisi o izvajanju pedagoškega dela, ocenjevanju, pravicah in dolžnostih) kot tudi na področju posameznega predmeta (natančni popisi standardov znanja). Pretiran normativizem hromi možnost organizacije vzgojno-izobraževalnega dela v skladu s specifikom in pogoji, v katerih se šola nahaja (ZRSS, 2008).

Dosežki dijakov so ovrednoteni le, če so tesno povezani s predmetnim znanjem oziroma je znanje izraženo tako kot zahtevajo (podrobno) določeni standardi znanja in izpitni katalogi. Ovrednotenje kompetenc izven predpisanih nacionalnih dokumentov (učni načrti, izpitni

⁵ Več na: <http://www.druga.org/~stk/> (dostopno 1. 2. 2016)

katalogi) ni predvideno, oziroma stališča do teh vprašanj niso jasno opredeljena (na primer raziskovalno in projektno delo dijakov).

Podcenjenost programa (materialni pogoji) se izraža v prevelikem številu dijakov v oddelku, pomanjkanju kabinetov, telovadnic, zunanjih vadbenih površin, ponekod tudi izmenski pouk. Gimnazijski program je najcenejši vzgojno-izobraževalni program.

2. 5. Usposobljenost in preobremenjenost profesorjev

Usposobljenost učiteljev in opis del in nalog učitelja ne ustreza sodobnim zahtevam. Opis učiteljevega dela ostaja podoben kot v začetku dvajsetega stoletja. Vrednotenje učiteljeve obveznosti je vezano predvsem na učiteljevo delo v razredu, manj ali skoraj nič niso pri vrednotenju upoštevane oblike in načini dela, kakršne zahteva sodobno vzgojno-izobraževalno delo, kot na primer: mentorske oblike dela, delo s posameznimi učenci in ne samo s skupino oziroma razredom, delo z nadarjenimi ali učno šibkimi dijaki oz. dijaki s posebnimi potrebami.

Neustrezni pogoji izvajanja programa vplivajo na možnosti za izvajanje različnih oblik in metod dela.

2. 6. Kakovost in vrsta znanja

Kakovost in vrsta znanja ne ustreza ciljem gimnazijskega programa. Opazna je premajhna povezanost znanja, prevladujejo znanja nižjih taksonomskih ravni. Premalo je avtentičnih učnih situacij, povezovanja teorije s prakso in realnim življenjem ter drugimi predmeti, da bi si dijaki izgrajevali »veliko sliko sveta«; premalo se razvija samostojno, kritično in ustvarjalno mišljenje; premalo poudarka na razvoju tako miselnih/kognitivnih kot čustveno-motivacijskih in metakognitivnih dejavnosti. V učnih načrtih je določen prevelik obseg snovi, zato se izgublja dejanski smisel predmeta/discipline (ZRSS, 2008).

3. Raziskava Model M Slovenija in raziskava gimnazijskega programa 2016

V nadaljevanju strnjeno predstavljamo izsledke dveh anket, ki sta bili opravljene v različnih časovnih okvirjih ter na dve različni tematiki. Prva anketa je bila opravljena leta 2016 in je zajemala tematiko gimnazijskega izobraževanja, druga anketa pa je bila opravljena leta 2018 med mladimi za projekt Model M Slovenija in zajema pomembnost pridobivanja kompetenc med izobraževanjem ter pomen praktičnega znanja.

3. 1. Raziskava gimnazijskega programa 2016

Podatke za prvo raziskavo smo zbrali skozi preučitev različnih gradiv in analizo ankete, ki je bila opravljena v obdobju od 2. 1. 2016 do 30. 1. 2016. Anketni vprašalnik je bil sestavljen iz dvanajstih vprašanj (priloga 2). Enajst vprašanj je bilo zaprtega tipa in eno odprtega tipa. Zapisov pri tem vprašanju je bilo veliko in so bili obravnavani posebej. Večina vprašanj je bila postavljenih na 5-stopenjski lestvici. Anketo je v celoti izpolnilo 654 anketirancev. V analizo so bile vključene le ankete, ki so bile v celoti izpolnjene, ostale smo zanemarili.

Spletna anketa je bila izvedena preko socialnih omrežij (e-pošta, Facebook ipd.). Poslana je bila profesorjem na Prvi gimnaziji Maribor, II. gimnaziji Maribor, III. gimnaziji Maribor, Škofijski gimnaziji Maribor, Gimnaziji Bežigrad, Gimnaziji Poljane in Gimnaziji Ptuj, dijakom 1., 2., 3. in 4. letnika po slovenskih gimnazijah in staršem/skrbnikom II. gimnazije Maribor. Anketo je ustrezno izpolnilo 516 dijakov, 75 profesorjev in 54 staršev/skrbnikov, 9 je bilo tudi nekdanjih dijakov.

Največ udeležencev je na anketo odgovorilo v prvih treh dneh objave (81,3 %). K uspešni distribuciji ankete je največ pripomoglo socialno omrežje Facebook (47 %), sledi direkten klik na anketo (44 %).

3. 2. Raziskava Model M Slovenija

Anketni vprašalnik je bil narejen v okviru projekta Model M Slovenija. Namenjen je bil mladim (dijakom, študentom in mladim brezposelnim). Sestavljen je bil iz 40 vprašanj odprtega in zaprtega tipa. Anketiranje je potekalo od 17. 7. 2018 do 20. 8. 2018. Analizirali smo le veljavne ankete, katerih je bilo 75. To so anketni vprašalniki, ki so bil rešeni v celoti. Anketa je bila objavljena na spletni strani projekta Model M Slovenija in na njegovi Facebook strani.

Mladi so izrazili svoje nestrinjanje s sedanjim formalnim izobraževanjem, v smislu da jim da premalo informacij o zaposlitvi. So mnenja, da skozi šolanje ne pridobijo dovolj povezav z delodajalci. Mladi vidijo rešitev v neformalnih izobraževanjih in več v zbiranju praktičnih izkušenj. Menijo, da današnje formalno izobraževanje ni dovolj povezano z lokalnim okoljem in da ni dovolj fleksibilno za vedno bolj spreminjajoč se trg dela. Potrebno je še omeniti, da je bil v tej anketi gimnazijski program posplošen na izobraževalni program.

3. 3. Izsledki raziskav

Izsledke sva strnili v preglednici, saj želiva na tak način strnjeno predstaviti mnenje ter stališče dijakov do aktualne problematike gimnazijskega izobraževanja.

Povzetek ugotovitev	Možna rešitev
Dvigniti kakovost znanja (manj reprodukcije znanja in več uporabe).	→ Spremembe v metodah in oblikah dela, → diferenciacija pouka na različne ravni zahtevnosti, → sprememba sistema preverjanja in ocenjevanja znanja.
Več možnosti za vključevanje interdisciplinarnosti (medpredmetnega povezovanja).	→ sprememba v organizaciji pouka. Dijakom ponudimo možnost izbire predmetov v drugem letniku, prav tako tudi možnost proste izbire opravljanja odprtega kurikulumuma)

<p>Biti odprt v širši družbeni prostor in biti bolj povezan z njim. Vključevanje izzivov povezanosti med trgom dela in gimnazijskim izobraževanjem.</p>	<p>→ vključevanje gimnazijcev v lokalne, regijske in nacionalne projektne aktivnosti preko možnosti odprtega kurikuluma → močnejša poveza z institucijami znanja, dijaki bodo imeli možnost sodelovati s podjetji, inštituti in v različnih projektih na teme, ki jih zanimajo.</p>
<p>Imeti večji delež izbirnosti tako na ravni zahtevnosti kot hitrosti napredovanja v GP. Ohranjanje splošne izobraževalnosti programa, vendar vpeljevanje diferencirane zahtevnosti. Razvijati samostojno kritično presojanje in odgovorno ravnanje.</p>	<p>→ nivojski pouk, → premeti organizirani v module različnih zahtevnosti, → ohraniti nabor temeljnih znanj, → več projektnega in raziskovalnega dela.</p>
<p>Priznati pomen neformalnega (obšolskega) izobraževanja.</p>	<p>→ odprti kurikulum</p>
<p>Dati več pozornosti delu z nadarjenimi dijaki.</p>	<p>→ spremembe v metodah in oblikah dela, → diferenciacija pouka na različne ravni zahtevnosti - delo po modulih, → sprememba sistema preverjanja in ocenjevanja znanja, → možnost hitrejšega napredovanja v programu.</p>
<p>Spremeniti sistem preverjanja in ocenjevanja, vključno z maturo</p>	
<p>Pretiran normativizem</p>	<p>→ več fleksibilnosti v organizaciji in izvedbi GP.</p>
<p>Manjka podjetnosti, poznavanja lastne osebnosti (dijaki ne znajo ustvariti lastne vizije za življenje; težko se soočajo s porazi). Več samostojnosti dijakov.</p>	<p>→ znižati togo akademsko naravnost, → odpreti kurikulum za praktične aktivnosti, → odpreti vrata bodočim delodajalcem.</p>

4. Alternativni model gimnazijskega izobraževanja⁶

Naziv modela: **Družbeno-odgovorni gimnazijski sistem v Sloveniji**

Obseg ur na teden: največ 30 ur pouka na teden

Obseg letnikov: 1. letnik, 2. letnik, 3. letnik, 4. letnik

Predmetnik:

- i. Splošno- izobraževalni standard
- ii. Nadgradnja splošnega (osnovnega) standarda
- iii. Odprti del kurikula

Nov gimnazijski sistem je sestavljen iz treh 'stebrov'. Vsak steber predstavlja svoj del izobraževanja, ki je enako pomemben za holističen razvoj dijaka v času srednjega šolanja. Shematični prikaz izvedbenega kurikula je prikazan v spodnji preglednici.

Splošno-izobraževalni standard	Modularna nadgradnja	Odprti kurikulum
1. letnik: 50 % 2. letnik: 53 % 3. letnik: 50 % 4. letnik: 50 %	1. letnik: 43 % 2. letnik: 40 % 3. letnik: 40 % 4. letnik: 47 %	1. letnik: 6 % 2. letnik: 6 % 3. letnik: 6 % 4. letnik: 3 %
slovenščina, matematika, 1. tuji jezik, 2. tuji jezik, športna vzgoja, poslovne in življenjske strategije	<p>DRUŽBENI: zgodovina, geografija, sociologija, psihologija, filozofija, ekonomija</p> <p>UMETNIŠKI: glasba, likovna umetnost, umetnostna zgodovina</p> <p>NARAVOSLOVNI: kemija, biologija, fizika, sodobna tehnološka znanja in informatika</p> <p>JEZIKOVNI (opcijski): angleščina, nemščina, francoščina, španščina, italijanščina, latinščina, ruščina</p>	<p>- DRUŽBENO KORISTNE DEJAVNOSTI: dejavnosti, s katerimi dijak izven šole pomaga družbi in se uči družbene odgovornosti.</p> <p>- PRAKTIČNO-UČEČE DEJAVNOSTI: dijak se povezuje z organizacijami in podjetji v svojem lokalnem okolju in skupaj oblikujejo ter iščejo rešitve na zastavljene probleme. Tako lahko dijak s svojim novo pridobljenim teoretičnim znanjem in svežimi idejami podjetju pomaga, podjetje pa njemu omogoči pridobivanje koristnih izkušenj za življenje.</p>

⁶ Povzeto po Hrast, N.: MODEL SPREMEMBE SISTEMA GIMNAZIJSKEGA IZOBRAŽEVANJA. Inovacijski predlog. 33. srečanje »Mladi za napredek Maribora«, ZPM, 2016. Dsotopno na: http://zpm-mb.si/wp-content/uploads/2016/06/S%C5%A0_IP_INTER-PSI-SOC-Model_spremembe_sistema_gimnazijskega.pdf

4.1. Nadgradnja osnovnega standarda

V modularno izvedbo so vključena vsa predmetna področja, razen štiriletnih obveznih predmetov. Vsa predmetna področja ponujajo štiri module, ki se stopnjujejo v specifičnosti in zahtevnosti.

V nadaljevanju predstavlja razlago modulov in znanja, ki ga dijaki osvojijo. S tem, ko sva predmetne skupine razdelili v module in dijakom omogočili večjo fleksibilnost, sva tudi zagotovili, da se bodo dijaki lahko poglobili v določene teme, ki jih zanimajo. Saj s tem, ko bodo dosegali višje standarde znanja pri predmetih, bodo dosegali tudi višjo kakovost izobraževanja.

Modul I.	Modul II.	Modul III.	Modul IV.
<ul style="list-style-type: none">- 1. letnik,- pridobljeno znanje zadošča osnovnemu znanju o tem predmetu,- dijak zna razmišljati o osnovnih problematikah s katerimi se predmet sooča in poda teoretično mnenje	<ul style="list-style-type: none">- 2. letnik,- Dijak svoje osnovno znanje poglobi in se prične spoznavati s teoretičnimi in praktičnimi problemi,- svoje teoretično znanje pogloblja tudi preko praktičnih izkušenj.	<ul style="list-style-type: none">- 3. letnik,- dijak zna samostojno poiskati probleme pri praktičnem delovanju in jih zna zanje poiskati rešitve,- dijak se zna soočiti z raziskovalnimi problemi na predmetnem področju ter s pomočjo profesorja ali strokovnjaka nanje iskati rešitve.	<ul style="list-style-type: none">- 4. letnik,- dijak zna sam najti kompleksne probleme v teoriji in praksi ter jih analizirati,- nanje zna poiskati in oblikovati konkretno teoretične in praktične rešitve, ki jih podpre z naučenim znanjem.

4.2. Odprti del kurikula

Je izrazito projektno naravnano, kar pomeni, da dijaki lahko izbirajo med različnimi dejavnostmi, ki jih organizira šola (jasno zastavljeni cilji) ali druge institucije znanja, ki so za svoje področje certificirane. Dejavnosti v odprtem kurikulumu se delijo na 'Družbeno koristne dejavnosti' (dejavnosti, s katerimi dijak izven šole pomaga družbi in se uči družbene odgovornosti) ter 'Praktično-učeče dejavnosti' (dijak se povezuje z organizacijami in podjetji v svojem lokalnem okolju in skupaj oblikujejo ter iščejo rešitve na zastavljene probleme. Tako lahko dijak s svojim novo pridobljenim teoretičnim znanjem in svežimi idejami podjetju pomaga, podjetje pa njemu omogoči pridobivanje koristnih izkušenj za življenje).

Cilji programa

Ekonomski in socialni cilji	Trenutno se srednje šole, predvsem gimnazije ne povezujejo z lokalnim okoljem. Veliko odličnih projektov poteka v lokalnih skupnostih gimnazij, a se te z njimi ne povezujejo. Preko odprtega kurikula se bodo dijaki profesorji povezovali s podjetji, inštituti itd.
Izobraževalni cilji	Dijaki bodo zaradi fleksibilnega izobraževalnega programa in bolj poglobljenega znanja lahko dosegali višje rezultate.
Problem-solving	Skozi odprti kurikulum in modularni pouk se bodo dijaki naučili spopadati z aktualnimi problemi, ki nastanejo na določenem področju in jih bodo s svojim znanjem morali znati rešiti.
Konkurenčnost dijakov in povezovanje z okoljem	Zaradi nenehnega povezovanja z okoljem in potencialnimi delodajalci bodo dijaki konkurenčni na trgu dela, prav tako pa bodo ob koncu srednje šole že imeli nekaj praktičnih izkušenj, tudi če ne bodo opravljali počitniškega dela.
Holistični pristop	Trije stebri gimnazijskega sistema predstavljajo pristop do vseh področjih, na katerih gimnazijski sistem želi izobraziti dijaka. Zajemajo osebno rast v sklopi odprtega kurikula ter poslovnih in življenjskih strategij, teoretičen pristop v sklopu modularnega dela ter osnovnega standarda in praktičnega pristopa v sklopu projektnega dela, problem-solvinga in odprtega kurikula.
Kreativnost	Veliko ljudi kreativnost povezuje s pomanjkanjem discipline v izobraževanju. Kreativnost je pravzaprav možna v vseh aspektih izobraževanja, saj vsi mladi in odrasli imajo kreativne sposobnosti. Pomembno je, da lahko skozi izobraževalni program mladi te sposobnosti razvijejo. Razvoj takšnih sposobnosti pa seveda zahteva nenehno ravnotežje med poučevalnimi sposobnostmi, razumevanjem ter promoviranjem svobode do inoviranja in upanja tvegati.
Kritično razmišljanje	Kritično razmišljanje je za nujno potrebno, saj se veliko mladih v porastu informacij na spletu ter socialnih omrežjih pogosto izgubi in ne zna kritično presojeti danih informacij. Želiva, da se mladi upajo vprašati zakaj je nekaj tako in kako bi lahko bilo drugače, želiva da si upajo svoje mnenje izraziti in ga suvereno zagovarjati.

Večja avtonomnost profesorjev	Verjameva, da se morajo tudi profesorji pri svojih urah z dijaki potruditi in te narediti zanimive ter poučne. Zato je pomembno, da imajo tudi profesorji odprte roke pri oblikovanju ur in pouka glede na potrebe posameznega predmeta in dijakov. Profesorjem je potrebno omogočiti in zagotoviti več časa ter svobode za uporabo njihovih kreativnih in profesionalnih sposobnosti.
--------------------------------------	--

V nadaljevanju predstavlja predmete in ure predmetov po tednih za vsak posamezen letnik.

1. LETNIK	Splošno-izobraževalni standard		Modularni predmeti		Odprti kurikulum
Število ur na teden	15 ur		13 ur		2 ura
Predmeti in ure	Slovenščina	3	Družboslovni predmeti (vsi)	1	
	Matematika	3			
	Prvi tuji jezik	3	Naravoslovni predmeti (vsi)	1	
	Drugi tuji jezik	2			
	Športna vzgoja	2	Umetniški predmeti (vsi)	1	
	Poslovne in življenjske strategije	2			

Za lažje razumevanje sistema, vam ga bova predstavile na primeru dijakinje Zale.

Zala ima v prvem letniku gimnazijskega programa 19 predmetov. Vsi predmeti so obvezni. Vsakem modularnem predmetu je namenjena ena ura tedensko. V prvem letniku se Zala spozna z vsemi predmeti, ki so na voljo v gimnazijskem programu. Tako ji bo v nadaljevanju lažje izbrati štiri predmete, katere bo imela nadaljnja tri leta šolanja. Ure odprtega kurikuluma bo Zala opravila s pomočjo delavnic, seminarjev in dogodkov, ki bodo potekali v popoldanskem času ali med vikendi v strnjeni obliki.

2. LETNIK	Splošno-izobraževalni standard		Modularni predmeti		Odprti kurikulum
Število ur na teden	16 ur		14 ur: v drugem letniku mora dijak izbrati 4 predmete, od teh morata biti vsaj dva iz različnih modularnih skupin		1 ura
Predmeti in ure	Slovenščina	4	Predmet 1	3	
	Matematika	4			
	Prvi tuji jezik	3	Predmet 2	3	
	Drugi tuji jezik	2			
	Športna vzgoja	2	Predmet 3	3	
	Poslovne in življenjske strategije	1			Predmet 4

Ob splošno-izobraževalnem standardu si Zala izbere še štiri predmete iz modularnega sklopa, ki jih je imela leto prej. Tako ima možnost vsak dijak izbrati predmete, ki ga zanimajo. Pri izbiri morajo dijaki biti pozorni, da sta vsaj dva izbrana predmeta iz različnih modularnih skupin. Torej Zala ne more izbrati kombinacije predmetov psihologija, sociologija, filozofija in ekonomija, ker so vsi predmeti družboslovni. Lahko pa izbere predmete psihologija, sociologija, filozofija, ter kemija. V tem primeru imamo tri družboslovne predmete in enega naravoslovnega. Možnost zamenjave predmetov je možna le do konference v prvem polletju drugega letnika. Kasneje menjave predmetov niso več možne. Odprti kurikulum opravi dijak na enak način kot v prvem letniku, le da je v drugem letniku večji poudarek na povezovanju z delodajalci.

3. LETNIK	Splošno-izobraževalni standard	Modularni predmeti		Odpri kurikulum
Število ur na teden	15 ur	12 ur: v tretjem letniku mora dijak ohraniti 4 predmete, ki jih je izbral v drugem letniku, od teh morata biti vsaj dva iz različnih modularnih skupin		3 ure
Predmeti in ure	Slovenščina	4	Predmet 1	3
	Matematika	4	Predmet 2	3
	Prvi tuji jezik	3		
	Drugi tuji jezik	2	Predmet 3	3
	Športna vzgoja	2		
	Poslovne in življenjske strategije	1		

Zala v tretjem letniku nadaljuje s predmeti, ki jih je izbrala v drugem letniku. Ure odprtega kurikuluma izvaja tako kot v prejšnjih letnikih, v strnjeni obliki.

4. LETNIK	Splošno-izobraževalni standard		Modularni predmeti		Odprti kurikulum
Število ur na teden	15 ur		14 ur: v tretjem letniku mora dijak ohraniti 4 predmete, ki jih je izbral v drugem letniku, od teh morata biti vsaj dva iz različnih modularnih skupin		1 ura
Predmeti in ure	Slovenščina	4	Predmet 1	3,5	
	Matematika	4			
	Prvi tuji jezik	3	Predmet 2	3,5	
	Drugi tuji jezik	2			
	Športna vzgoja	2	Predmet 3	3,5	
Predmet 4			3,5		

V četrtem letniku Zala nadaljuje z izbranimi predmeti. V četrtem letniku se začnejo tudi intenzivne priprave na mature. Zala si lahko torej na maturi kot dva izbirna predmeta izbere kateregakoli od štirih modularnih predmetov. Znanje, ki ga je Zala pridobila v času učenja modularnih predmetov je veliko bolj poglobljeno kot bi bilo v sedanjem gimnazijskem programu.

Dijaki ne bodo zaradi sprememb nič slabše pripravljeni na maturo, prej nasprotno, saj bodo preko modulov lahko izbirali tudi ustrezne ravni znanja. Dijaki si bodo v drugem letniku izbrali štiri modularne predmete, katere bodo vsa tri leta opravljali na najvišji ravni, zato se bodo na maturi lahko odločili za dva predmeta, ki jim od štirih izbranih najbolj gresta.

Organizacija pouka

Iz simulacije predmetnika je razvidno, da bi dijaki v enem ocenjevalnem obdobju imeli največ 9 in najmanj 7 predmetov ter t.i. odprti kurikulum, ki se (praviloma) ne ocenjuje s številčnimi ocenami. To pomeni dnevno od 6 ur pouka + odprti kurikulum ali največ tri predmete. Predvidevamo, da bi s tem bila kontinuiteta dela lažja, kakovost znanja višja, več možnosti za drugačne (sodobne) oblike in metode dela. Ostal bi čas, ki bi ga lahko namenili delu z nadarjenimi dijaki ali dijaki s posebnimi potrebami in kar je najpomembnejše, odstranili bi pogoje trenutno »bulemično« stanje.

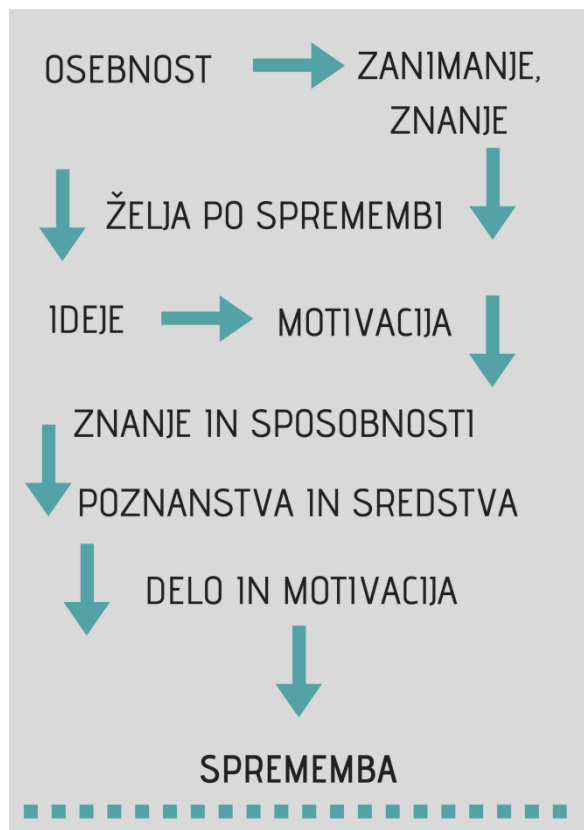

5. Družbeno odgovoren gimnazijski program

Takšna gimnazija ni niti naravoslovna, niti družboslovna niti jezikovna ali karkoli drugega. Je gimnazija, ki daje solidno splošno izobrazbo in dijakom omogoča s prevzemanjem izbirnosti tudi prevzemanje večje odgovornosti. Morda lahko to spremembo najbolj predstavimo s spodnjo skico:

Če želimo najbolje izkoristiti človeški inovativni kapital, moramo oblikovati družbo, ki bo znala spreminjati svet, torej biti inovativna. Začeti je treba pri osebnosti, dijaki morajo poznati svoje osebne lastnosti, karakteristike, s katerimi potem izoblikujejo zanimanja za določena področja in si pridobijo ustrezna dodatna znanja.

Ko bodo imeli dovolj znanj (splošna razgledanost) na področju osebnega zanimanja, bodo lažje izoblikovali željo po spremembi in na podlagi le-te našli ideje, kako doseči neko spremembo. Ta del bi pravzaprav lahko imenovali tudi majhna prelomnica.

Zato je ključnega pomena, da dijaki ves čas ostanejo motivirani, da aktivno iščejo nova znanja in razvijajo svoje sposobnosti. S poznavstvi (socialni kapital) in sredstvi bodo lahko svoje ideje pripeljali do realnih sprememb.

Model temelji na naslednjih načelih: motivacija, inovativnost, socializacija, pravice in dolžnosti, delovna praksa, etičnost, okolje, moralnost, osebnost in razvoj kompetenc.

5. Sklepi

Novega gimnazijskega sistema žal nisva uspeli evalvirati in preveriti v praksi, saj je za to potrebno veliko časa, ki pa ga zaradi že določenega roka oddaje znanstvenega članka in obsežnosti le-tega, žal, nisva imeli dovolj. Zato so najini cilji za nadaljnje raziskovanje sledeči:

- preveriti smiselnost novega programa gimnazijskega izobraževanja z ravnatelji slovenskih gimnazij;
- preveriti smiselnost novega gimnazijskega programa s strokovnjaki s področja izobraževanja;
- narediti analizo in primerjavo med novim gimnazijskim sistemom in obstoječimi alternativami splošnega izobraževalnega programa (program Mednarodne mature, Evropski oddelki itd.);
- ponovno narediti anketo smiselnosti novega modela gimnazijskega izobraževanja med dijaki slovenskih gimnazij. Primerjati rezultate raziskave s preverjanjem predlaganega modela gimnazijskega izobraževanja z novo anketo med dijaki, starši in profesorji.

Zavedava se, da je ta program zastavljen zelo široko in ima veliko nepredvidljivih vidikov še ne preučeni, zato želiva to narediti v naslednjih letih, ko se bova postavili v vlogo dijaka, starša in profesorja ter preučili morebitne napake novega gimnazijskega modela in ga poskušali izboljšati. Za prihodnost naroda, države in vseh njenih prebivalcev je pomembno, kakšen sistem izobraževanja imamo in kako kakovostno je izpeljan.

Skozi preučevanje različnih virov in raziskav sva ugotovili, da je nujno potrebno, da se gimnazijski sistem aktualno prilagaja razvoju družbe in njenim potrebam. V slovenskem izobraževalnem sistemu vidiva mnogo izzivov in priložnosti, ki so zaenkrat še neizkoriščene in verjameva, da bodo s predlaganim sistemom izkoriščene bolje oziroma skoraj v celoti.

Želiva, da gimnazija dijake pripravi za življenje. Želiva, da je izobraževanje dober prikaz holističnega pristopa izobraževanja, ki je potreben za celosten razvoj dijaka in njegovih sposobnosti. To naj bi bil sistem gimnazijskega izobraževanja, ki ne bo učil le statističnih podatkov in obsežnih formul ali besedil, ampak bo učil predvsem, kako samostojno, ustvarjalno in kritično razmišljati, raziskovalno zbirati podatke, analizirati in pripravljati načrte za izvedbo v praksi.

Ta sistem vključuje zavedanje o naši soodvisnosti - do okolja in sovrstnikov, profesorjev, staršev, dijakov... Zasnovan je na ideji o zavedanju, da smo vsi povezani in soodvisni, da kar naredi eden, vpliva na vse, bolj ali manj. Torej vključuje soodvisnost in celovitost, kar vse je tudi del koncepta o družbeni odgovornosti.

Še posebej pomembna pri izobraževanju je vloga profesorjev in njihovih nadrejenih, saj lahko učitelj dijaka spodbudi k napredku, ali pa ga z neprimernim pristopom psihološko ali kako drugače uniči.

Šola prihodnosti je torej neprestan dialog, merjenje kakovosti dela profesorjev, sprejemanje večstranske komunikacije med dijaki, profesorji, ravnatelji in starši ter odločevalci o bodočem sistemu izobraževanja. Šola prihodnosti se mora zavedati, da je prevelik stres uničujoč za mladega človeka in da ni vse v kvantiteti, ampak predvsem v kvaliteti izobraževanja.

Viri in literatura:

1. Tomšič, S. *Diplomska naloga: Evropski vzgojno-izobraževalni sistemi*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede. 2005
2. Ule, M. in Mihelj, V. *Pri(e)hodnost mladine*. Ljubljana: DZS, 1995
3. Dežman, J. *diplomska naloga: Problematika brezposelnosti na Koroškem, s poudarkom na mladinski brezposelnosti*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede. 2004, str. 25
4. *Statopis: Statistični pregled Slovenije 2015*. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije, 2015. str.20
5. Cerovšek, D. in Lukić, G. *Problemska analiza položaja mladih na trgu dela v luči agende dostojnega dela: s predlogi ukrepov za znižanje stopnje brezposelnosti mladih v Sloveniji*. Ljubljana: Zveza svobodnih sindikatov Slovenije, 2013.)
6. *Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, Mladi in trg dela*, Ljubljana, 2013, str. 10
7. *Zavod RS za zaposlovanje, Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, Mladi in trg dela*, Ljubljana, 2013, str. 3)

8. Novak, B. *Prenova slovenske šole*. Ljubljana: Pedagoški inštitut, 2009 ISBN 978-961-270-001-0
9. National Advisory Committee on Creative and Cultural Education: *All Our Futures: Creativity, Culture and Education*. 1999. Northern Ireland
10. Krek, J. in Metljak, M. *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji*. 2. izd. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, 2011
11. *Izhodišča prenove gimnazijskega programa (Komisija za pripravo koncepta nadaljnega razvoja gimnazijskega programa in umeščenosti splošne izobrazbe v srednješolske programe)*
12. Gaber, S., Rutar Ilc, Z., Lorenčič, I., Nolim, F., Pevec Grm, S., Ermenc, K., Tašner, V. *Zakaj Finci letijo dlje?*. Educa, 2006
13. *SPOROČILO KOMISIJE EVROPSKEMU PARLAMENTU, SVETU, EVROPSKEMU EKONOMSKO-SOCIALNEMU ODBORU IN ODBORU REGIJ*, Strasbourg, 2012, str. 3- 7
14. *Komisija za pripravo koncepta nadaljnega razvoja gimnazijskega programa in umeščenosti splošne izobrazbe v srednješolske programe*) in Krek, J. et al., 2011: 13
15. *Resolucija o Nacionalnem programu za mladino 2013-2022v(ReNPM12-22) sprejeta 24. oktobra 2013, dostopno na: http://www.ursm.gov.si/fileadmin/ursm.gov.si/pageuploads/pdf/Nacionalni_program_za_mladino/resolucija_o_npm/Recolucija_o_NPM.pdf, 3.2.2016, 10:00)*
16. *Zakon o gimnazijah (ZGim)*, Uradni list Republike Slovenije, 1/07 (2007) str.8
17. <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=20071&stevilka=2> 17.1.2016, 21:23
18. <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=20071&stevilka=2> 17.1.2016, 21:23
19. *Srednješolski izobraževalni sistemi v Evropi: <http://library.eb.co.uk/eviri.ook.sik.si/levels/adult/article/105951#47654.toc>, 4.2.2016, 22:45*
20. ZRSS. *Ocena stanja Zavoda Republike Slovenije za šolstvo o gimn. Izobraževanju*
21. <http://www.solazaravnatelj.si/wp-content/uploads/2015/11/ZRSS.pdf>, 1.2.2016, 20:26)
22. <http://publikacija.k56.si/strokovnjaki/1.%20Dr.%20Ranko%20Rajovic.%20Otroke%20izobrazujemo%20za%20poklice,%20ki%20danes%20se%20ne%20obstajajo.pdf>, 31.1.2016, 23:12
23. Hrast, N. (2016).: *MODEL SPREMEMBE SISTEMA GIMNAZIJSKEGA IZOBRAŽEVANJA. Inovacijski predlog*. 33. srečanje »Mladi za napredek Maribora«, ZPM, 2016. Mentorici: mag. Zdenka Keuc, dr. Marija Javornik Krečič. Dostopno na: http://zpm-mb.si/wp-content/uploads/2016/06/S%C5%A0_IP_INTER-PSI-SOC-Model_spremembe_sistema_gimnazijskega.pdf

